

1945

och beredskapen

Av överstelöjtnant NILS KINDBERG

• Officerare ur F14 paraderade i maj 1945 på Örjans Vall i Halmstad, med anledning av upphörandet av de öppna krigshandlingarna i Europa.

När den förstärkta försvarsberedskapen upphör med den 30 juni 1945, har ett flertal beredskapsförband under maj och de första juniveckorna återgått till sina depåer. En del materiel — främst personlig utrustning o d — har inlämnats till förråd. Annan materiel — däribland flygplan, motorer, vapen, stationsmateriel, radio- och fotografiutrustning m m — har mottagits vid verkstäder e d för att överses. Detta är i många fall mer än välbehövt efter det att materielen under lång och slitande beredskapstjänst använts från eller på tillfälliga baser, där förvaring utomhus oftast varit ofrånkomlig. Där har man i marktjänst måst arbeta i ur och skur, i snö och på is, ofta på lös och upplött mark. Under flygtjänsten i luften ibland i dimma, regn, snöstorm och hagel, allt långt borta från de ordinarie mera ombonade, permanenta flygbaserna. Nu återstår det mycket planering och mycket arbete av olika slag, som kräver ansträngningar, tid och en hel del kostnader, innan en fullständig återgång till fredsförhållanden kan anses ha ägt rum.

Innan vi nu går in på de stora dragen i flygvapnets återgång 1945—46 till fredsberedskap är det på sin plats att först beröra det viktigaste av de allmänna, för alla tre eller ett par av försvarsgrenarna gemensamma avvecklingsbestämmelserna.

LAG OM NYINKALLELSE

Den 11 maj 1945 — efter Hitlerväldets i Tyskland fall, den tyska krigsmaktens vill-

☆ ☆ Vår redogörelse för flygvapnet och näraliggande under de långa och många, på faror, krigshot och överraskande händelser rika åren av "Förstärkt Försvarsberedskap" från 1939 till 1945 fördes i Flygvapen-Nytt nr 5/1968 fram till läget i stort då nyssnämnda beredskap upphörde vid det sista halvårsskiftet — den 1 juli 1945. ☆ Dagens fortsättning skall närmast ge några data om hur statsmakterna anbefalldes att beredskapen skulle upphöra och om vad som beordrades av våra högre militära chefer. ☆ Därefter följer — i ett kommande nummer — några skissdrag från ett par särskilt uppmärksammade aktioner inemot slutet av den förstärkta försvarsberedskapstiden.

☆ ☆ ☆

korslösa kapitulationer den 4—7 maj och kapitulationsaktens ratifikation den 9 maj i Potsdam, nära Berlin — gör chefen för svenska försvarsstaben på ÖB:s uppdrag underdånig framställning om ett bemyndigande gällande lättnader och snart kommande hempermitteringar o d vid luftbevakning och luftvärn.

Den 25 maj avlämnar regeringen till riksdagen proposition med förslag till lag om nyinkallelse, respektive kvarhållande av vissa värnpliktiga för att biträda i avvecklingsarbetet vid krigsmakten. Den 9 juni bifaller riksdagen propositionen.

Den 8 juni fastställer en ämbetsskrivelse från försvarsdepartementet vissa bestämmelser för att tillgodoräkna värnpliktiga deras enligt 28 § värnpliktslagen fullgjorda tjänstgöring.

Den 13 juni följer den viktigaste av avvecklingsbestämmelserna, ett öppet kunga-

brev som fastslår, att den förstärkta försvarsberedskapen skall upphöra med den 30 juni och som dessutom ger vissa föreskrifter för bl a tempot i avvecklingen, upphävda allmänna, äldre bestämmelser, begränsning i rekvisitionsrätt m m.

Ett hemligt kungabrev samma dag bestämmer bl a:

- att ÖB:s befogenheter jämlikt försvarsberedskapsinstruktionen av 1939 alltjämt gäller,
- att vissa inskränkningar däri, fastställda 1942, också skall gälla,
- att högkvarteret, staber och krigsmakten i övrigt alltjämt skall hålla den beredskap ÖB befäller,
- att förberedelser skall vidtas för att i händelse av behov snabbt kunna verkställa mobilisering eller på annat sätt övergå till krigsorganisation,
- att ÖB skall reglera inflyttning av fältdepåer och annan centralisering av förråd, samt
- att utläningar och andra obehöriga skall hindras inpassera till militära etablissement m m.

Den 19 juni—29 december följer en rad generalorder, vilka bemyndigar ÖB att reglera för avvecklingen av försvarsberedskapen totalt behövligt antal "tjänstgöringsmånader" (rätt att inkalla eller kvarhålla viss befälspersonal m fl för arbeten i försvarssammanhang).

5 MILJ FÖR AVECKLING

För flygvapnets del beviljas härigenom i huvudsak för juli och augusti 300, för september—december 400 och för första halv-

året 1946 1.000 tjänstgöringsmånader. I samband härmed står, att flygvapnet genom ett kungabrev av den 22 juni 1945 tilldelas 5 milj kr för sina avvecklingsarbeten.

För arméns del fastställs den 9 juni en del föreskrifter i samband med bl a bevakning och avveckling av de svenska interneringslägren för utländsk militär personal på olika håll i landet.

För marinsens del gäller alltjämt föreskrifter från april för svepning av krigstidens många mineringar i de oss närliggande farvattnen. Om flygvapnets medverkan därvid genom flygspaning berättas längre fram i denna artikel.

ÅTERGÅNG TILL FREDSFOT

Vid flygvapnet fortsätter från och med den 1 juli de redan i maj påbörjade åtgärderna för återgång till fredsfot. En del därav kan slutföras i juli, andra åter tar längre tid.

Den 2 juli utger flygvapenchefen general Bengt Nordenskiöld en flygvapenorder, som bl a meddelar:

- att den 1940 års föreskrift, som då bestämt att flygvapnets samtliga staber och förband m m tills vidare skulle anses som mobiliserade, blivit upphävd från och med den 1 juli 1945,
 - att från juli 1945 vissa uppräknade kungabrev m m, gällande den inledda återgången till fredsfot m m trätt i kraft.
- Den 9 juli utfärdar ÖB en hemlig högkvartersorder, som innebär:
- att fortsatt ständigt passning vid signal- och fjärrskriftsnät skall hållas i flygeskader-, flygbasområdes- och flottiljstaber m m.
 - att begreppet "depå" inte längre skall användas i fredssamband. I sammanhanget meddelas en del nya föreskrifter för beredskapsinkallelser, krigsförvaltning m m vid organiserade förband o d.
 - att tredje flygeskaderns (E3) under uppbyggnad varande radarluftbevakning (då kallad "Ekoradio") — en färsk nyhet för Sverige, skall organiseras så snart ske kan, samt
 - att tjänstgörande bevakningsavdelningar och poster alltjämt skall vara utrustade med skarp ammunition.

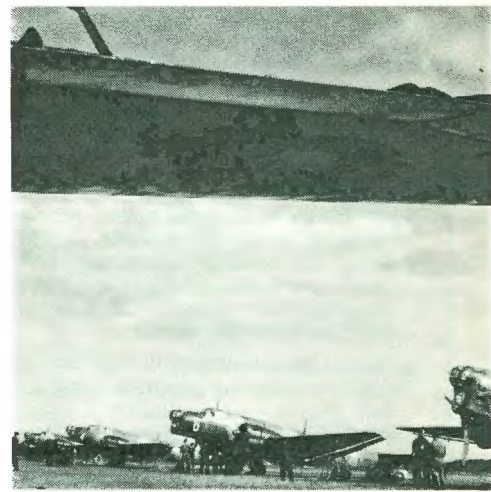
Den 9 juli sänder flygvapenchefen ut en hemlig flygvapenorder, som hänvisar till en del ovan omnämnda kungabrev m m och dessutom befäller:

- att flygvapnets mobiliseringsplan "serie G nr I" fortsättningsvis skall gälla, d v s att när läget det kräver all krigsorgani-

timmar); dock att en del flygplan av typerna S 17 CS (spanings-) och T 2 (torped-), vilka tidigare ställts under vissa chefer vid marinen, tillsvidare skall fortsätta enligt där gällande beredskapsgrunder,

- att vid samtliga flygflottiljer dessas flottiljstaber samt de delar av övningsdivision(er), som är fullt utbildade för krigsmässig tjänst, skall kunna lösa hastigt påkommande beredskapsuppgifter inom två dygn (48 timmar),
- att flottiljcheferna (motsv) till den 20 juli skall avge rapport till CFV om de härvid för viss beredskap påräkneliga förbanden; från och med den 25 juli skall dessa kunna operera.

Den 24 juli kan flygvapenchefen med stöd av det nyssnämnda till ÖB rapportera

● F11 utförde på hösten 1945 spaning utmed västkusten för att lokalisera de krigförande makternas minfält. Som fjärrspaningsplan användes tvåmotoriga, tidigare "tung" bomb(attack-) plan typ B 3 (Junkers Ju 86 K).

antalet flottiljstaber och flygdivisioner för denna tvådygnsberedskap sålunda:

- 10 flygflottiljstaber (vid F1, F4, F6—F10, F12—F13 och F16),
- 26 flygdivisioner (ur F1—F4, F6—F13 samt F16—F17). Här observeras dock att två av de fyra vid Roslagens flygflottilj (F2) för marinsamverkan uppsatta "divisionerna" blott räknade tre flygplan i varje.

B 3:OR FÖR MINSPANING

Den 5 september—17 oktober märks en del framställningar m m om dels avveckling av vissa, i då inte längre behövlig högre beredskap stående marinsamverkande flygförband, vilket bifalles av ÖB. Vidare beordras en flyggrupp med specialinredda, tvåmotoriga plan typ B 3 (Junkers K 86) ur Södermanlands flygflottilj (F11) till hjälp åt marinen med minflygspaning och sjöfartsskydd utanför vår västkust.

Beträffande förut nämnda staber och divisioner i tvådygnsberedskap skall observeras:

- att de tre spaningsflottiljerna (F2, F3 och F11) enligt de gällande planerna inte skall uppsätta flottiljstaber i sin krigs- (beredskaps-) organisation. Spaningsdivisioner opererar nämligen oftast flygplanvis var för sig.
- att tre andra flygflottiljer (F14, F15 och F17) p g a sin hos statsmakterna beslutade, först helt nyligen påbörjade nyuppsättning, tillsvidare inte under det andra halvåret 1945 skall uppsätta flottiljstab i sin krigs- (beredskaps-) organisation.
- att frånvaron av beredskaps- (krigs-) division vid F14 och F15 har sin grund däri:
vid F14: uteblivna leveranser av för flottiljen beställda tvåmotoriga bomb- (attack-) plan typ SAAB B 18 B till följd av den i vårt nr 5/1968 omnämnda, för försvarsmakten och vårt land skadliga metallarbetarstrejken vid industrin. Denna försenar bland mycket annat också planerad tilldelning av flygplan SAAB T 18 B till F17,
vid F15: flottiljens hos statsmakterna beslutade, sena tillkomst — först den 1 juli 1945 skulle den påbörjas — denna och andra sena uppsättningar härrör ur 1942 beslutad, av anlagsskäl betingade, trots "försvarsplanens" av 1942 många andra stora förtjänster dock ganska långsamma takt i att sätta upp "1942—1947 års flygvapen".

FÖRSTÄRKNINGSÅTGÄRDER

Den avvecklingsperiod, som efterhand med snabbare tempo påbörjats den 1 juli 1945, medför emellertid också en rad åtgärder för att vidmakthålla och stärka vårt flygvapen. Dessa gäller bl a:

- arbete på att bevara under den förstärkta försvarsberedskapstiden vunna förbättringar av flygvapnets krigsvärde och slagkraft,
- arbete för att skapa fortsatta, vidgade möjligheter till effektiv beredskap i Sverlge i lägen, där det kan gälla att allt fortfarande trygga vårt lands urgamla frihet och självständighet,
- härför behövlig fortsatt krigsplanering för flygvapnets operativa användning m m,

ovissa och farofyllda utrikesläget vissa strävanden av helt motsatt innebörd och verkan än de som kännetecknade den senare delen av 1940-talet satts i system. Bland följderna härav kan vi nu notera:

- uteblivna jaktflygförstärkningar, i många fall,
- minskningar i jaktflygets flottiljantal och i antalet andra flottiljer m m,
- minskningar och stora förseningar bl a i de 1962 av statsmakterna godtagna programmen för flygmaterielens vidmakthållande och utökning till en relativt kraftlig, modern och, som något så när tillräcklig ansedd, allsidig nivå.

Må icke våra nu unga samtida och andra en gång få anledning att citera de gamla romarna med ett harmfyllt: "Vestigia terrent", spåren förskräcka. I eventuella framtida nödlägen går det inte att i en handvändning bygga upp det för landets och dess invånares trygghet nödvändiga flyget — sådant kräver åratals. Saknas ett tillräckligt starkt flyg när kriget kommer, får allvarsstunden sona vad de gångna årens försummelser och "indragningar" brutit. Dessa må sedan ha varit aldrig så till synes betingade av "statsfinansiella skäl". ■

- fortsatt programenlig uppbyggnad av flygvapnet enligt 1942 års försvarsplan, med däri senare fastställda förbättringar. På området märks bl a påbörjandet av en ny flygeskader — E4, år 1945 — och av två nya jaktflottiljer — F15, år 1945 och F18, år 1946 — ävensom flygmaterielens påbörjade modernisering genom införande av jetflyg,
- enligt särskilda regeringsdirektiv — nu mera preciserade utredningar för att undersöka möjligheterna att åstadkomma ett billigare flygvapen. Till följd av det efterhand försämrade utrikesläget resulterar dock frågan i 1948 års riksdagsbeslut om viss förstärkning av flygvapnet, bl a genom en då beslutad 50-procentig ökning av personal och flygplan m m inom jaktflottiljerna samt ett sedan länge påvisat, nödvändigt överförande till flygvapnet av den dithills armén underställda luftbevakningen.

VESTIGIA TERRENT

Såsom känt har från senare delen av 1960-talet till f n trots det allt fortfarande högst

- i början av maj 1945 stod 15 'danskostymerade' SAAB B 17 (bomb- och attackflygplan) uppställda på Sätenäs — leveransklara för broderlandet i söder. Men så kom stilletandet den 8:e och 'affären' inbiberades. Mer därom i ett kommande nummer.